

СРЕДЊОВЈЕКОВНА ИСТОРИЈА ЦРНЕ ГОРЕ КАО ПОЉЕ
ИСТРАЖИВАЊА, Зборник радова са Округлог стола
Историјског института, књига 3, Историјски институт
Републике Црне Горе, Подгорица 1999, 464 страна

Учешће на научним скуповима не мора увек да буде професионална рутина, задовољавање форме. Зналачки одабрана тема обично изненади својом подстицајношћу. Склад добре организације и одзива пошао је за руком Историјском институту Републике Црне Горе, под чијим је покровитељством 26. и 27. маја 1997. одржан округли сто под називом *Средњовјековна историја Црне Горе као поље истраживања*. Уопштен наслов крио је иза себе широко заснован оквир рада у којем је кроз три равни (историјско-географске целине на територији данашње Црне Горе, историјске изворе и велике историографске теме) требало осликати садашње стање медијевистике о Црној Гори и пружити скицу задатка за будућност. Изазов довољно велик да привуче број учесника и реферата достојан "репрезентативног научног скупа". Поврх тога, заступљеност стручњака из разних области одражава увек пожељан интердисциплинарни приступ који, путем непосредног сучељавања на скуповима, добија свој активни, плодни вид, утолико кориснији када се саопштења и дискусија преточе у штампану реч.

Након две године, на радост медијевистике, пред нама је зборник радова са округлог стола под истим називом.

На преко 450 страна своје место нашли су ауторизовани реферати и дискусија учесника, као и накнадно достављени радови аутора који су, спречени да присуствују скупу, обезбедили тиме своје посредно учешће. Уза све радове штампани су резимеи на француском (већином), енглеском и немачком језику. С друге стране, на души појединих учесника лежи одговорност што је, и поред узалудног стрпљења редакције, читалац остао ускраћен за један број саопштених реферата (не зна се којих). И поред тога, обим и разноврсност штампаног материјала сведочи о величини обрађених или покренутих питања.

Структура Зборника следи већ устаљена начела. Одељак *Ошварење Округлог стола* сачињавају *Уводна ријеч* председавајућег др Радослава Распоповића и *Поздравна ријеч* председника *Научног вијећа Историјског института* академика Миомира Дашића. Реферат Симе Ђирковића *Особености историографије о средњовјековном периоду Црне Горе* с правом отвара одељак *Саопштења*, дајући сумарним прегледом историографског наслеђа о средњовјековној историји Црне Горе и разматрањем низа проблема, од институционалних до методолошких, својствених медијевистици о

Црној Гори, својеврстан увод страницама које следе.

Јасмина Грковић-Мејдор прилогом *О исцртавању средњовековног писаног наслеђа Црне Горе* указује на неопходне поступке приликом обраде и издавања ћирилице рукописне и штампане баштине. Реферат Душана Синдика *Значај кошорских извора за историју Црне Горе* делује охрабрујуће, опомињући на недовољно искоришћену грађу которског порекла, док Винко Малај подсећа на столећима драгоцену изворну ризницу *Ричејушијев, Фарлашијев и Колешијев "Ширцит Сасит"* као извор црквене историје балканских народа.

Петар Рокаи чланком *Балишићи и велика заједна шизма* упозорава на недоследности у тумачењу верске припадности Балишића и њихове улоге у расцепу католичке цркве крајем XIV века. Милош Благојевић је у студији *Црне Горе и Црна Гора* још једном убедљиво потврдио владајуће мишљење о пореклу имена Црне Горе, претресавши све помене топонима *Црна Гора* широм Балкана, који се по правилу "везују за брдско и планинско земљиште ... покривено крупним и високим дрвећем". У реферату *Мартиновићка градина - Civita Dioclitiana* Бранислав Борозан доказује, детаљном упоредном анализом материјалних остатака и писаних извора, да је археолошки локалитет на Мартинићкој градини остатак раносредњовековне Диоклије (Порфиригенитове Лонтодокле). У генеалогској студији *Родослов Војислављевића и поријекло Немањића према "Љетопису ђоја Дукљанина"* Војислав Бољевић-Вулековић наново разматра податке "Барског родослова" о породичном стаблу кнеза Војислава, те изворне вести допуњене локалном традицијом о Немањиним сродству са дукљанском династијом.

Летимичним прегледом многоврних односа (и релевантне литературе) између зетских комуна и Дубровника,

Душанка Динић-Кнежевић у прилогу *Зетски приморски градови у свештој дубровачких извора* указује на значај, али и недовољно искоришћеност, дубровачке ахивске грађе за свестрано изучавање овог подручја. На сажет, готово енциклопедијски, начин Марица Маловић-Ђукић осликала је политичке, правне, привредне и културне особености *Комуна у зетском приморју*. Својим рефератом *Трговици из зетских градова у Дубровнику и српским земљама у средњем веку* Ружа Ђук обухватила је, вешто осмишљеном скицом, само оне који су стекли дубровачко грађанство, наговестивши сву привлачност и сложеност проучавања њихове делатности. Богумил Храбак претежно на архивској грађи заснива свеобухватни увид у *Привреду Бара у XIV и XV веку*.

Да теме из политичке историје не губе привлачност показао је Бранислав Милутиновић рефератом *Борба Балишића са Млечанима за зетске приморске градове*, водећи сигурном руком читаоца кроз драматична збивања на размеђи XIV и XV века. Искрпна студија Ђурђице Петровић *Средњовековни Власи на њеријојој данашње Црне Горе - пример Риђани*, пратећи кроз изворне вести XV века распрострањеност, организацију, привреду и деловање ове пљачкашко-ратничке дружине са простора Кривошија и Грахова, приноси обиље свежих података познавању влашких скупина у средњем веку. Славко Бојанић, *Неки аспекти традиције Црнојевића у Црној Гори*, на исечку Црнојевића традиције XVIII и XIX века показује њену раширеност и утицај на идеолошку и државотворну свест тадашњег човека.

Реферат Милоша Милошевића *Сјашути Брајовићине морнара из 1463. године у систему организовања занатлија кошорске комуне*, прави весник, надамо се, скорог критичког издања овог важног споменика, осветљава га (и саму Братовштину, разуме се) са три стране: сумарним описом

структуре и прегледом садржине; утврђивањем разлога редиговања статута управо 1463; анализом квалитативно нових података накнадно дописаних аката. Прилог друштвеној историји приморских комуна, нарочито познавању положаја средњовековне жене, представља чланак Ленке Блехове-Челебић *Дојиле у латинским списима кошорских ношара (1331-1472. године)*. Ка истој проблематици окренут је Новак Никезић, који у реферату *Правни субјективитет жене у средњовјековном Кошору (XIV вијек)* разматра правну способност слободних жена, жена-посадника, робинја и слушкиња. Невенка Богојевић-Глушчевић је на основу статутарних одредаба и нотарских исправа сачинила осврт на *Средства обезбјеђења извршења уговорних облигација у Кошору у XIV вијеку*, јемство, уговорну казну и залогу. Низ реферата из правне историје свршава радњом Јелене Даниловић *О миразу у иашировском обичајном праву*, која се ослања на објављене паштровске исправе.

Годином којом је Б. Милутиновић привео крају своје излагање почиње Момчило Спремић реферат *Српско-млетачко разграничење у Зетини 1435. године*, у којем је главна пажња обрађена узроцима и току преговора одржаних у Смедереву крајем лета 1435,

те споразуму из њих произашлом. Међу бројним посленицима историјских наука позив теоретичара књижевности Војислав Никчевић истакао је жанровски и тематски: есеј *Композиција Иловичке крмчије и њен настањак* показује на примеру Иловичке крмчије како се кроз канонске списе преламају савремена црквено-политичка стремљења. Својеврсну допуну опсежне радње Б. Борозана, са истоветним резултатом идентификовања локалитета Мартинићка градина са раносредњовековном Диоклијом, чини прилог Радослава Ротковића *Гдје се налазила Порфирозењиниња Лонидоокла*.

Последње странице Зборника испунила је *Дискусија* вођена поглавито око питања Мартинићке градине, средњовековних влаха, мираза, традиције, као и излагања са освртима на стање медијевистике о Црној Гори и идејама за наредне неодложне кораке. Зборник завршава *Закључном ријечи* председавајућег Р. Распоповића.

Поврх свега треба нагласити да се зборник *Средњовјековна историја Црне Горе* намеће истраживачком акрибијом, тематском шароликошћу, мултидисциплинарним приступом и богатством саопштених резултата, као подсетник и путоказ. Он завређује статус незаобилазног штива у рукама сваког медијевисте.

Мр Ђорђе Бубало